Hazim Mohammed Husseyin HASSAN¹ & Ali Hussein HASSAN²

PORTRAYAL OF NATURE IN KHALDOUN TANNER'S TALE
"A MORNING IN THE PALACE"

<http://dx.doi.org/10.47832/2717-8293.7-3.17>

Research Article

Received:

29/06/2021

Accepted:

10/07/2021

Published:

01/09/2021

This article has been
scanned by iThenticat
No plagiarism detected

Copyright © Published
by Rimak Journal,
www.rimakjournal.com

Rimar Academy, Fatih,
Istanbul, 34093 Turkey
All rights reserved

Abstract:

Khaldun Taner is a great Turkish writer, academic, and journalist. He was born in Istanbul in 1915, and died in his home city of Istanbul in 1986. He wrote many stories and plays during his seventy years of age. Writers describe him according to his writings as one of the most prominent people who used the fluent Turkish language and addressed all classes of people. Many readers have read his productions, both in his life and after his death. His stories "A Morning in the Palace" occupy a great place among all of his stories. We note all kinds of eloquence in this book and that the literary impact of 7 independent short stories can be dealt with from many aspects.

In addition to this study, we will study the nature portrayal in the tale of Khaldun Tanner, which bears the name "A Morning in the Palace" which is a wonderful effect. And that the main reason for choosing this topic is because it is the subject of nature portrayal that attracted our attention, and differs from the rest of the studies, and that Khaldoun Tanner provided us with a depiction of nature with his own tale of nature and with great precision through his observation of nature and he has a high experience in narrating it. And events usually take place in Istanbul, where he was born and raised. Despite the concerns of life by going from home to work, he was dealing with nature in a smooth manner.

We will study this topic under clear headings. We started this study with a comprehensive summary of the writer. Then we dealt with the life of Khaldoun Tanner and his literary personality and his effects, and then we deal with the body of the research, which is a portrayal of nature in Khaldun Tanner's story entitled "A Morning in the Palace."

Key words: Khaldoun Tanner, Nature, Morning at The Palace, Story, Sun, Moon, Sea, Portrayal, Observation, Living, Daily Life, Istanbul, Day and Night, Story, Art of Imaging, Observation Skill, Art, Literature.

¹ Dr. , Baghdad University, Iraq, hazim_m2001@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8104-2389>

² Dr. , Baghdad University, Iraq, ali_mufyu@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-8329-4291>

HALDUN TANER'İN "YALIDA SABAH" İSİMLİ HİKÂYE KİTABINDA DOĞA TASVİRLERİ

Hazim Mohammed Husseyin HASSAN

Ali Husseyin HASSAN

ÖZET

Haldun Taner; 20. yüzyılın büyük Türk edibi, akademisyen, gazeteci ve özgün yazarlarından. 1915 yılında İstanbul'da doğan yazar, 1986 yılında memleketi İstanbul'da vefat etmiştir. 70 yıllık yaşamına çok sayıda hikâye ve tiyatro türü eser sığdırmıştır. Türk dilini en sade kullanan ve toplumun tamamına hitap eden güzide bir edebiyatçıdır. Eserleri, hem yazarın hayatta olduğu zamanlarda ve hem de vefatının ardından çok sayıda okuyucu kitlesi tarafından okunmuş ve incelenmiştir.

Tüm hikaye kitapları arasında, "Yalıda Sabah" isimli hikayesi, önemli bir konuma sahiptir. Türk dilinin tüm inceliklerini ve sadeliğini bu kitapta görmekteyiz. Yedi adet birbirinden bağımsız kısa hikayeden meydana gelen eser, birçok açıdan ele alınabilir.

Biz bu çalışmada, Haldun Taner'in muhteşem eseri "Yalıda Sabah"ta doğa tasvirlerini inceleyeceğiz. Bu konuyu seçmemizin temel sebebi, tüm incelikleri bir yana, doğa tasvirlerinin oldukça dikkate değer bir üslupla ele alınmış olmasından kaynaklıdır. Doğanın gözlemini oldukça titizlik ve ustalıkla gözler önüne seren Haldun Taner, ilgili hikaye kitabında yoğun olarak gün içerisinde gözden kaçan doğanın tasvirini bizlere sunmuştur.

Olaylar genel olarak yazarın doğup büyüdüğü İstanbul'da geçmektedir. Her gün geçim kaygısıyla işten eve evden işe giden insanların göremediği eşsiz doğanın güzelliklerini, sade ve anlaşılır bir üslupla ele almıştır. Biz de bu hususu çeşitli başlıklar altında inceleyeceğiz.

Çalışmamıza bu sade ve kapsamlı özetle başlıyoruz. Ardından çalışmamızın öznesi olan Haldun Taner'in kısaca hayatı, edebi kişiliği ve eserlerini tanıttıktan sonra "Yalıda Sabah" isimli eserinden hareketle doğa tasvirlerini incelemeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Haldun Taner, Doğa, Yalıda Sabah, Hikâye, Güneş, Ay, Deniz, Tasvir, Gözlem, Yaşam, Gündelik Hayat, İstanbul, Gündüz ve Gece, Öykü, Tasvir Sanatı, Gözlem Kabiliyeti, Sanat, Edebiyat.

Giriş

Haldun Taner'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri:

Türk edebiyatçısı, akademisyen ve gazetecidir. 1915 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. 1935 yılında ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı. Ardından devlet onu Almanya'ya gönderdi. Heidelberg üniversitesinde okurken ağır hastalık sebebiyle üniversite eğitimini yarıda bırakıp yurda geri döndü. Bir müddet tedavi gördükten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Filolojisi bölümünden mezun oldu. Dört yıl kadar aynı üniversitenin Sanat Tarihi kürsüsünde çalıştı.

Öğrencilik yaptığı sıralarda yazdığı küçük hacimli tiyatro eserleriyle edebiyat dünyasına adım attı. 1946 yılında henüz üniversitede öğrenciyken ilk eserini yayınladı. Bu eser bir hikaye idi ve "Töhmət" adı altında Yedigün Dergisinde yayınlandı. Henüz 10 yıllık yazarlık geçmişine rağmen, Türkiye'nin en meşhur dergilerinden biri olan Varlık Dergisinin yaptığı bir ankete göre, 1956 yılının en beğenilen öykücüsü ödülünü aldı (Ertop, 2005: 24).

Haldun Taner'in şüphesiz en önemli gördüğü gelişmelerden biri, Viyana'ya tiyatro bilimi eğitimi için gitmiş olmasıdır. Çünkü Haldun Taner, birçok alanda eserler verse de daha çok tiyatrocü kişiliği ile tanınmaktadır. 1955-1957 yıllarında Viyana'da almış olduğu eğitim,

onun tiyatrocu kişiliğine büyük katkılar sunmuştur. Türkiye'ye döndüğü zaman, çeşitli üniversitelerde tiyatro alanında dersler verdi, birikimini Türk gençliği ile paylaştı.

Başarılı bir eğitim geçmişi olan Haldun Taner, Türk Edebiyatının ilk epik tiyatro eseri olma özelliğini gösteren "Keşanlı Ali Destanı" isimli muhteşem tiyatro eseriyle tüm yurttta ve dünyada adını şiddetle duyurdu. Keşanlı Ali Destanı, çeşitli ülkelerde tiyatro gösterisi olarak sunuldu ve çeşitli dillere tercümesi yapıldı. Büyük Türk senarist ve yönetmen Atıf Yılmaz tarafından 1964 yılında sinemaya aktarılmış ve gişe rekorları kırmıştır (Yüksel, 1986: 19).

20. yüzyılın özgün yazarlarından olan Haldun Taner, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının en önemli edebiyatçılarından. Dili sade ve akıcıdır. Temiz bir üslupla, basit ama vurgulu bir dil kullanmıştır. Türk Edebiyatı çevresinde ilgi görmesinin sebeplerinden bir de budur. Halk tarafından sevilmiş ve hak ettiği değeri görmüştür.

Bir toplum için kültür aktarımında dilin çok önemli bir unsur olduğunu dile getirmiştir. Dil, bir toplumun düşünce yapısını gösteren, milleti millet yapan, insan ile toplum arasındaki bağı sağlayan en güçlü kültür ögesidir. Dil vasıtasıyla kültürel bağların nesilden nesile aktarımının sağlanabildiğini ve toplum yapısının anlaşılabilirliğini kolaylaştıran asıl unsurdur. İnsanların yaşadığı toplum yapısıyla bağlantılı olarak bir yaşayış şekli ve dil yapısı vardır (Türk, 2017: 786). Dil, yaşamın her alanında varlığını gösteren, dilin etkide bulunma gücü yaşamın bütün alanlarına yayılır. Dilin kendine mahsus gereksinimleri ve koşulları ile kendi çevresini ve yönünü belirler (Türk, 2020: 323).

Sadece tiyatro eserleri yazmamıştır. Beraberinde tiyatro sahneleri de oluşturmuştur. Deveküşü Kabare, Tef Kabare ve Bizim Tiyatro isminde üç ayrı tiyatro sahnesinin kuruculuğunu yapmıştır. Zeki Alasya, Metin Akpınar ve Münir Özkul gibi Türk tiyatrosuna en şahane oyuncularıyla birlikte çalışmış ve onlara tiyatro alanında yön vermiş, yetişmelerine katkıda bulunmuştur.

Kendi girişimleriyle Küçük Dergi isminde bir dergi çıkardı. Kendisi de bu dergide tiyatro hikaye ve güncel eleştirel yazılar yazdı. Beraberinde Milliyet ve Tercüman gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Yedigün, Ülkü, Yücel, Varlık, Yeni İnsan ve Küçük Dergi isimli dergilerde ömrünün sonuna kadar yazılarını yayınlamaya devam etti (Yeşil, 2011: 16).

70 yılı aşkın yaşamı boyunca çok sayıda edebi eser neşreden Haldun Taner, 1986 yılında hayata gözlerini yumdu. Mezarı, memleketi İstanbul'da, Küplüce Mezarlığındadır.

Aldığı ödüller:

1953 yılında New York Herald Tribune Uluslararası Hikâye Yarışması Türkiye Birinciliği Ödülü (Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu eseri ile)

1955 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı (Onikiye Bir Var eseri ile)

1956 yılında Varlık Dergisi En Beğenilen Öykü Yazarı ödülü

1972 yılında Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü (Sersem Kocanın Kurnaz Karısı eseri ile)

1983 yılında Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü

Eserleri:

Tiyatro oyunları:

Günün Adamı (1949), Dışardakiler (1952), Ve Değirmen Dönerdi (1958), Fazilet Eczanesi (1960), Lütfen Dokunmayın (1961), Huzur Çıkmazı (1962), Keşanlı Ali Destanı (1964), Gözlerimi Kapatırım, Vazifemi Yaparım (1964), Eşeğin Gölgesi (1965), Zilli Zarife (1966), Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (1969), Ayışığında Şamata (1977), Vatan Kurtaran Şaban (1967),. (YÜKSEL, 1986: 41)

Öykü kitapları:

Yaşasın Demokrasi (1949), Tuş (1951), Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (1953), Ayışığında Çalışkur (1954), Onikiye Bir Var (1954), Konçinalar (1967), Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (1969), Kızıl Saçlı Amazon (1970), Yaşasın Demokrasi ve Tuş kitaplarının birleştirilmiş basımı, Yalıda Sabah (1983). (YALÇIN, 1995: 18)

Düz yazı:

Önce İnsan - Deveküşüne Mektuplar I (1960). Yaz Boz Tahtası - Deveküşüne Mektuplar II (1977), Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (1978), Hak Dostum Diye Başlayalım Söz (1978), Düşsem Yollara Yollara (1979), Çok Güzelsin Gitme Dur (1983), Berlin Mektupları

(1984), Koyma Akıl Oyma Akıl (1985), Önce İnsan Olmak (1986). (MİYASOĞLU, 1988: 54-55)

Doğa ve Tasvir kavramlarının anlamı:

Doğa:

"isim, 1. Kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi, tabiat, natür. 2. İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevre, tabiat. 3. mec. Bir kimsenin eğilimlerinin, içgüdülerinin hepsi, huy." (Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, 2007: doğa maddesi)

Tasvir:

"isim, 1. Betimleme: "Bu, Salihli sokaklarında tasvire sığmaz bir kargaşalık ve vaveyla idi." - Memduh Şevket Esendal. 2. edebiyat terimi olarak: Betim. 3. halk dilinde: Resim." (Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, 2007: tasvir maddesi)

Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, doğa ve tasvir kavramlarını bu şekilde izah etmiştir. Aslına bakılırsa doğa, dünyanın işleyişidir. Doğa, tüm canlıları içinde barındırır ve insan doğayla iç içedir. Mecaz anlamda kullanıldığı takdirde doğa denince akla insan doğası gelebilmektedir. Yani insanın fitratı, mizacı ve genel özellikleri. Fakat biz burada, doğanın temel anlamını kullanacağız. Yani insan gözüyle evin penceresinden dışarı bakıldığında görülecek olan dünya yasaları ve varlıklar. İnsan eliyle yapılmış binalar, yollar, köprüler, alışveriş merkezleri gibi ürünler yerine bizzat doğanın hükmüyle meydana gelmiş ağaçlar, bitkiler, böcekler, büyük hayvanlar, kuşlar, toprak, deniz, gökyüzü, yeryüzü, deniz kokusu gibi ürünleri inceleyeceğiz.

Onun yaşam arzusu onun hayallerini oluşturmakta, süslemektedir. Canlı, taze, dinamik bir yaşamı sembolize edecek simge ve imgelere başvurmaktadır (Türk, 2020: 170).

Aynı şekilde Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu'ndan alıntıladığımız ve çalışmamızın bir parçası olan tasvir kavramı verilmiştir. Bu kavramı kısaca açıklamak gerekirse tasvir, resmetmek, betimlemek ve yorumlamak gibi manalara gelir. Esasında ağaç, ağaçtır. Dalları ve yaprakları olan, toprağa tutunan doğal bir varlık. Fakat tasvir işin içine girdiğinde, ağacın mahiyeti yerine, çağrıştırdığı şeyler, kişiden kişiye değişen betimleme işi akla gelir. Çalışmamızda ise, herkes tarafından bilinen doğanın, Haldun Taner'in dilinden ve gözleminden ne anlamlar yüklendiğine bakacağız. Kısaca doğanın tasvirine, Haldun Taner'in meşhur hikaye kitabı olan Yalıda Sabah'ta incelemeye çalışacağız.

Yalıda Sabah hikayesi hakkında kısa bir bilgi:

Daha çok hikâyeciliğiyle ön plana çıkan Haldun Taner'in son hikaye kitabıdır. Dolayısıyla tüm birikiminin inceliklerini bu kitapta görmekteyiz. Bu kitabı seçmemizin temel sebebi budur.

Yalıda Sabah, 7 küçük hikayeden oluşmaktadır. Bunlar sırayla,

Yalıda Sabah, Küçük Harfli Mutluluklar, Karşılıklı, Şeytan Tüyü, Sonsuza Kalmak, Neden Sonra, Yaprak Ne Canlı Yeşil'dir. Kitabın ismi aslında içerisinde geçen bir hikayedir. Dolayısıyla her bir hikayeyi ayrı ayrı işlerken ele alacağımız "Yalıda Sabah" ismiyle kitabı değil, içindeki küçük hikayeyi kast etmiş olacağız.

Yalıda Sabah adlı kitapta geçen "Karşılıklı" öyküsü bir yazarın hayatından kesittir. Ancak öykünün odağında edebiyatçıların dünyası yer almaz. Anlatıcı – yazar, birkaç yerde kendinden ve yazar arkadaşlarıyla yaptığı gezilerden bahseder. Aynı kitapta yer alan "Sonsuza Kalmak" öyküsünde, bir kooperatif inşaatı sırasında bulunan tarihi kalıntılar, inşaatın kanalizasyon bölümünde kullanılmıştır. Sanatın gerçek değerinin bilinmeyişi, kara mizah yöntemiyle dile getirilmiştir. Görüldüğü gibi, bu öykülerde genellikle sanat/edebiyat meseleleri ikinci plandadır. Ayrıca daha çok ikinci sınıf sanatçıların dünyalarından kimi sahneler gösterilir. Bir bakıma amatörlerin dünyasına kapı aralanır (Harmancı, 2012: 60).

7 hikayenin her biri birbirinden bağımsızdır. Kitabın içindeki 2 hikayenin kahramanı bizzat Haldun Taner'in kendisidir. Yaşamından iki ayrı kesit sunmuştur. Ayrıca kitap içeriğinde bulunan Şeytan Tüyü isimli hikaye, esasında bir mektuptur. Her birinden hareketle, başlıklar halinde, Haldun Taner'in Yalıda Sabah isimli hikaye kitabında doğa tasvirlerine bakalım.

Haldun Taner'in Yalıda Sabah isimli hikaye kitabında doğa tasvirleri**Birinci hikaye: Yalıda Sabah**

Bu hikaye, kahramanın ağzından anlatılır. Genel bir olay örgüsü yoktur. Her sabah uyanıp insanları ve doğayı izleyen bir adamın hikayesidir. Bu hikaye, konumuz açısından en önemlisidir. Çünkü yazar, insan ve doğayı bir bütün olarak görür. Bu hikayede insan ve doğa iç içedir.

Yalıda Sabah, İstanbul'da geçmektedir. Hikayenin öznesi olan adam, sabah kalktığında doğayı izler, insanlar ve doğa arasında bir bağ olduğunu savunur. Sabahın o güzel tertemiz havasını içine çeker. Vücudunda sıhhat bulur. Çünkü doğa, şifa kaynağıdır ve insanla bütündür. Henüz insan sesleri ve araba gürültüleri ortaya çıkmadan doğanın sunduğu cıvı cıvı sesler, insana ayrıca huzur verir.

Bu hikayede yazar, özellikle kuşlardan bahsetmektedir. Martılar başta olmak üzere birçok çeşit kuş ismi göze çarpmaktadır. Her birinin ayrı ayrı mizaç ve fitratta olduğu gözler önüne serilmektedir. Örneğin martıların hileci ve ağlar gibi çıkardıkları sesler, deniz kayalarında her sabah yaptıkları gibi kaya kapmaca yarışması gibi birçok faktör göze çarpmaktadır.

Kuşları incelemek, doğayı tasvir etmektir. Çünkü kuşlar, doğanın ayrılmaz bir parçasıdır. Her bir kuş, doğada bulunan mekanlarında küçük evler yapar, yumurtlar, yavrularına bakar, doğanın sunduğu çiçeklerden ve çeşitli bitkilerden yiyecek toplar. Hatta böcekleri ve diğer hayvan leşlerini yiyecek olarak kullanır. Aynı şekilde evlerini doğaya inşa ederler ve yine evlerini, doğanın kuru bitkileriyle inşa ederler.

Hikâyede sunulan kuşların sayısı 10 civarındadır. Biz buraya 5 kuş isminin aynı paragrafta geçtiği bir alıntı yapacağız:

"Kara kuşları denize inemez, anladık ama kayalara neden konmaz, neden bu kayaların tekeli yalnız martılara, nadiren de karabatak ve balıkçıl kuşlarında, neden bir zeka testi şampiyonu karga ya da bir kırlangıç oranın keyfini denemeyi akıl etmez?" (Taner, 2019: 12).

Kuşlar güne, kahvaltı telaşıyla başlar. Doğa onlara yiyecek sunmaktadır fakat sayıca fazla olmaları ve bazen yiyeceğin kısıtlı olması, onları kavgaya yöneltir. Evet, kavga da doğanın bir parçasıdır. Belirtildiği üzere örneğin doğa yiyeceğini az verirse doğal olarak kavga çıkar. Burada sabah kahvaltısı ve kavga eylemleri, doğanın tasviriyle gözler önüne serilmektedir.

Doğa ile insan arasında büyük bir bağ vardır. Çünkü insan, doğada yaşamaktadır ve onun bir parçasıdır. Hal böyle olunca, örneğin, kuşların kahvaltı telaşına düşmeleri, insanların geçim telaşına düşmelerine benzetilmektedir. Bir başka örnekte, martıların kaya kapma yarışması, insanların günlük hayatta yaptıkları bencillik, nefsi duyguların insanı köreltmesi gibi unsurlara benzetilmektedir. Örnekleri çoğaltabiliriz lakin biz burada konunun uzamaması ve daha sade bir anlatımla özünün ortaya konması için bu örneklerle yetineceğiz.

Hikâyede, doğanın eşsiz güzelliği olan gündoğumu, çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber, kuşlar başta olmak üzere, yoğun bir telaş başlar. Doğa hareketlenmeye ve canlanmaya başlar. Haldun Taner'in Yalıda Sabah isimli hikayesinden bir alıntı yapacağız:

"Güneş Artık buradayım demiştir, oturduğum masadan sahil görünmez, çöplük halindeki yamaçta görünmez, yalının önünden geçen sahil yolu görünmez, Bağdat kapı kethüdası Veliyüddin Paşa'nın eski Lebiderya yalısının yıkılmasından sonra selamlıkla ana yalıyı ikiye bölen sahil yolunun kıyı tarafında kalan kameriye kalıntısı bile görünmez, denizden başka bir şey görünmez. Bu denizde sabahın sesi içinde engin, sınırsız bir deniz gibi görünür. Güneşin çıkmasıyla kıyılar "manzara-i umumiye" içinde yerlerini alıverir" (Taner, 2019: 12-13).

İnsanların yaptığı mimari yapılar, doğanın bir parçasıdır. Her ne kadar beton yığınları konumuzun dışında olsa bile, kesme taşlar veya ahşap yapımı mimari eserler, doğayla iç içedir. Çünkü kullanılan malzemeler, doğanın kalbinden sökülmüştür. Bu bakımdan Haldun Taner'in hem mimari eserleri zikretmesi ve hem de üzerlerine doğan güneşi anlatması, konumuz açısından oldukça mühimdir. Bu mimari eserler başlıca şunlardır:

Topkapı Sarayı, Aya İrini, Süleymaniye, Ayasofya, Beyazıt, Sultanahmet gibi tarihi yerlerin güneşin doğuşuyla ışıkla dolmasını anlatır Haldun Taner. Gözlere seyir zevki veren bu muhteşem eserler, Haldun Taner'in kaleminden okuyucuya okuma zevki veren bir anlatıya dönüşür.

Haldun Taner'in Yalıda Sabah isimli hikayesi, konumuz açısından belki de en dikkat çekici olanıdır. Çünkü Haldun Taner bu hikayede doğa unsurlarını tasvir etmiş ve insanla arasında bir bağ kurmuştur.

Hikâyede doğa tasvirleri bağlamında göze çarpan en önemli detay şudur:

" Bu görmeden inanılmayacak görüntü oyunları da sabahın erken saatlerine özgü. Bu görüntüleri de yutmak gerek, içe sindirmek. Hazır önümüze çıkmışken. Çünkü bir gün geç olacaktır. Bilirim, kestiririm, önsezerim. Bu nimetler insana ilelebet verilmemiş" (Taner, 2019: 14).

Doğanın mutlaka izlenmesi, zihinde tasvir edilmesi çok önemlidir yazara göre. Her şeyin sonu olduğu gibi, insanın da sonu vardır. Henüz yaşıyorken, doğa nimetinin tatmak lazım. Çünkü insan ilelebet yaşamayacaktır. O halde kısa ömüre ne kadar doğa güzelliği sığdırılırsa, o kadar güzel olur. Tüm güzellikler doğanın içerisinde ve bu nimeti değerlendirmek ve farkında olmak gerekir.

İkinci Hikaye: Küçük Harfli Mutluluklar

Bu güzel hikayede Nizamettin Bolayır isimli bir emekli albayın hikayesi anlatılır. Emeklilikten sonra sivil koruma memuru olmuştur. Eşinin adı Üftade'dir ve Nizamettin Bolayır'ın aksine düzensiz biridir. Nizamettin bey, eşinin düzensizliğine alışmıştır. Burada konumuzla ilgili olarak, düzen kavramı göze çarpmaktadır. Gün doğumuyla beraber güzellikler gelir.

"Nizamettin Bolayır yürüdü.

Sokak ilk bakışta boştu. Sabahın bu saatini çok severdi" (Taner, 2019: 26).

Doğanın bir düzeni, işleyişi vardır. İnsan doğaya tabidir demiştik. Gün doğunca, insan uyanır ve yaşamına devam eder. Aynı şekilde gün batıp karanlık olunca insan uykuya geçer. İnsan doğasının işleyişi, doğanın düzenine göre gelişir. Nizamettin bey, doğanın işleyişine saygılıdır ve ona göre hareket eder. Fakat örneğin eşi Üftade hanımın geç saatlere kadar uyaması, doğanın işleyişine uyumaması, Nizamettin beyi sınırlandırmaktadır. Fakat o da zamanla eşinin bu düzensizliğine alışmıştır. Düzen doğanın bir parçasıdır. Beraberinde alışmak da doğanın bir parçasıdır. Dolayısıyla Nizamettin beyin hayatı, düzen ve alışmak kavramları göz önüne alındığında, doğayla iç içedir.

Nizamettin Bolayır'a göre insanların düzenli olması, doğayla iç içe olması, refah getirir. Mutluluk ve huzur, doğaya saygı duyup güneşi doğduğunda uyanmak ve tertipli olmaktan geçer. Bu hikayede doğa tasvirlerine dair göze çarpan en önemli ayrıntı düzendir. Doğanın düzeni ile insanın düzeni sağlanır. İnsan düzenli olursa doğa ona hiç bilmediği yerlerden mutluluk getirir.

Bazen gökyüzüne bakmak dahi insana huzur verir. Bu bağlamda doğanın ele alınmasının sebebi budur.

"Nizamettin Bolayır, her zaman olduğu gibi gitti, üst güvertenin en önüne oturdu. Burası onun her günkü yeri. Limana baktı. Deniz çalkantılı. Serin bir rüzgar yüzünü okşuyordu. Nedensiz sevindi. Mutluydu. Yüzünden belli. Mutluluğun neden geldiğini düşünmedi bile" (Taner, 2019: 31).

Doğaya saygı, insana huzur getirir. Doğaya yapılan çarpık eylemler ve karşı gelme durumları bazen rahatsız edici olabilir. Beraberinde insan icadı tüm doğaya aykırı şeyler, insana zarar verir. Fayda verdiğini söyleseler de, aslında gereksiz ve zavallıdır. Tıpkı Haldun Taner'in dediği gibi:

"gün ağarıyordu. Yol boyundaki elektrikler, ışıklar, birden gereksizleşmiş, zavallılaştı" (Taner, 2019: 24).

İnsan güneşten bıkmaz. Denizden bıkmaz. Kısaca doğadan bıkmaz. Doğa hiçbir zaman gereksiz olmamıştır. Saat gibi bir düzen içinde işler ve insana hiç bilmediği yerlerden mutluluklar getirir. Beraberinde insanın doğaya karşı yaptığı eylemler, hüznü ve kederi ortaya çıkarır. Bir sokak lambasıyla doğayı taklit edebiliriz ama güneş doğunca hiçbir hükmü kalmaz sokak lambasının. Gereksizleşen şeyler, doğaya aykırı şeylerdir. Tıpkı alıntıladığımız parçada olduğu gibi.

Son olarak bu hikayede doğa tasvirlerini, şu çok önemli alıntıyla bitirelim:

"hiç gerekçe aramayacaksınız. İçinden gelecek o. Sıcak bir güç olarak. Denizin deniz, fesleğenin fesleğen, sardunyelerin sardunya kokması, enginde bir vapur düdüğü, dalgacıların sahili okşaması, uzakta havlayan kalın sesli bir köpek, hatta sıtma mücadelecilerinin asit feniği ile karışık hela kokusu, E-5'te motorunu gazlayan bir sürat delisi.

Hayatın nabızı bunlarda.

Bunu duymak, doğa ile ortak olmak..." (Taner, 2019: 45).

Üçüncü hikaye: Karşılıklı

Bu hikayede Haldun Taner, başından geçen bir olayı anlatır. Yani hikayenin kahramanı, Haldun Taner'in bizzat kendisidir. Tiflis'te, telif gelirinden elde ettiği bir miktar parayla bir Rus yapımı saat alır. Saatinin kalitesi ve özellikleriyle övünür ve onu hayatının ayrılmaz bir parçası yapar. Fakat zamanla su geçirmez denilen saati su alır, yayları ve dişlileri paslanır ve artık saati çalışmaz olur. İstanbul'daki saatçisi olan Vortik efendi ile aralarında geçen diyaloglar muhteşemdir.

Hikâye kısaca bu şekildedir. Konumuzla alakalı olarak yazar, Tiflis'in doğasını şu şekilde kısaca bize tasvir etmektedir:

"Tiflis'i gördünüz mü bilmem. Kıvrak, temiz bir kenttir. Çevresi dağlık, ortası bağılık. İklimi yumuşak" (Taner, 2019: 46).

Doğa her yerde aynı değildir. Mekandan mekana değişiklik gösterir. İnsanın bir başka mekana gittiğinde duyduğu huzur veya ürperti, buna benzer. Bu parçadan hareketle Tiflis şehrinin doğası, Haldun Taner'in gözünden bu şekilde tasvir edilmiştir. Aynı şekilde İstanbul'da sıradan bir günün doğası şu şekilde anlatılmaktadır:

"Yağmur dinmişti. Sert bir rüzgar yerdeki su birikintilerini ürpertiyordu. Ağır ağır Mühürdar'a yürüdüm. Güneş, esmer bulutların ardından çıkar gibi oluyor, sonra vazgeçiyordu" (Taner, 2019: 55).

Yolda yürürken bile bunca doğal güzellikleri tasvir etmek, Haldun Taner gibi bir edebiyatçıya yakışır bir şeydir. Sanki doğanın o anını hissediyor gibiyiz. Bununla beraber Haldun Taner, doğa ile insan arasında büyük bir bağ olduğunu söylemektedir. Bu hikayenin konumuz açısından belki de en önemli kısmı budur.

"Ben, insandan insana, insandan bitkiye ve objelere geçen elektromanyetik bir akışımın varlığına inananlardanım. Okşanan bitkiler neden daha çabuk gelişiyor?" (Taner, 2019: 57).

Bir çiçeğe saygı ve sevgiyle yaklaşmak, onun gelişmesini sağlar. Çiçekler doğanın ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla insan doğaya ne kadar saygı duyarsa karşılığını da o şekilde alır.

Dördüncü hikaye: Şeytan Tüyü

Esasında bu hikaye, tam hikaye özelliği göstermez. Baştan sona bir mektuptur. Ökkeş Topalmusağil isimli Almanya'ya çalışmaya gitmiş bir işçinin, amcaoğlu olan Hidayet isimli kişiye yazdığı bir mektuptan ibarettir. Bu hikaye, birçok önemli açıdan incelenebilir. Çok ince edebi göndermeler vardır. Fakat konumuzla ilgili olarak söyleyebileceklerimiz kısıtlıdır çünkü bu hikayede doğa tasvirlerine dair pek bir şey yoktur. Yalnızca Ökkeş, Almanya'nın doğasından kısacık da olsa bahseder. Ağaçların, kuşların ve gökyüzünün, Türkiye' de olduğu gibi aynı olduğunu söyler. Bu ise yabancılık çeken bir insanın, doğaya yönelmesi şeklinde yorumlanabilir. Çünkü doğanın hemen hemen tüm ürünleri, her yerde benzerlik gösterir. Alman dilini bilmeyen, Almanlarla farklı mizaçlarda olduğundan dolayı onlarla iletişime geçemeyen Ökkeş'in doğaya yönelmiş olması önemlidir.

Beşinci hikaye: Sonsuza Kalmak

Bir adam, ev sahibi olmak için kooperatife üye alır. Yüklü miktarda para yatırılır. Toplu konutun temeli kazılırken, tarihi eser niteliğinde taşlar çıkar. Ahali, inşaatı durdurmasını diye müze müdürlüğüne haber vermez. Fakat hikayenin kahramanı olan namuslu ve vicdanlı adam direnir. Tehditle ve çeşitli ikna yöntemleriyle onu ikna ederler. Bir gün tarihi eser niteliğindeki taşların, depoda olmadığını fark eden adam, nerede olduklarını sorar. Kanalizasyona duvar olduğunu duyan adam deliye döner. Her şey geçicidir fakat ata mirası ve doğa kalıcıdır ona göre.

Bu hikayede de doğa tasvirleri pek yoktur. Verilmek istenen mesaj, doğaya ve diğer kalıcı şeylere saygılı olmak olabilir. Konu bağlamında hikayenin şu kısmı çok önemlidir:

"Evet belki önce yemek, içmek, uyumak için yaşar. Ama bunlar bitince başka özlere uzanır insan. Ölümsüzleşmek için yaşar" (Taner, 2019: 73).

Altıncı hikaye: Neden Sonra

Bu kısa öyküde İhsan ve Melahat ikilisinin aşkı anlatılır. İhsan, Melahat'ı yağmurlu bir havada buluşmak için sözleştikleri yerde bekler. Elinde iki sinema bileti vardır. Melahat gecikince İhsan işkillenir. Onun hayatında biri olabileceğini düşünür. Melahat'ın tıp okumuş bir talibi vardır. İhsan'ın ise lise diploması dahi yoktur. Melahat geç olsa da gelir. Sinemaya geçerler. Melahat, İhsan'ın üstündeki suskunluğu sezer. Sebebini sorar. İhsan cevap vermez. En sonunda kız ağlayınca dayanamaz. Onu kendine çeker ve sarılır. Kendisi için ağlayan kız gururunu okşamıştır.

Bu hikayede konumuz bağlamında inceleyeceğimiz bir kısım göze çarpmaktadır. İstanbul'un en nezih yerlerinden biri olan Beyazıt meydanı, Haldun Taner tarafından şu şekilde tasvir edilmiştir:

"Beyazıt Meydanı yağmurun altında pırıl pırıl parlıyordu. Caddeden tramvaylar gelip geçiyor, camları buğulanmış otobüsler müşterilerini bırakıp acele acele yollarına gidiyorlardı" (Taner, 2019: 76).

Yedinci Hikaye: Yaprak Ne Canlı Yeşil

Çalışma kitabımızın son hikayesidir. Aynı zamanda en uzun hikayedir. Haldun Taner'in bizzat kendi yaşamından hikaye edilir. Yani hikayemizin kahramanı Haldun Taner'dir. İstanbul'da, özellikle yazarların, şairlerin, entelektüellerin, oyuncuların ve önemli şahsiyetlerin gittiği, vakit geçirdiği Pelit kahvesinde geçer. Yine bir gün kahvede oturup kitap eleştirisi yapan Haldun Taner, arkadaşı Roksan'ın yanında getirdiği bir kızla tanışmasıdır. Bu kızın adı Zehra'dır. Haldun Taner o yıllarda üniversitede asistanlık yapmaktadır. Zehra ise üniversite öğrencisidir ve hemşirelik bölümünde okumaktadır. Tanışıp konuşurlar. Her ne kadar birbirlerine zıt karakterde olsalar da, anlaşmaları uzun sürmez ve sevgili olurlar. Olaylar bu bağlamda gelişir.

Bu hikayede konu bağlamında ele alacağımız en önemli şey, doğanın güzelliğidir. Özellikle insanlar birbirlerine karşı sevgi bağı kurduklarında doğanın eşsiz güzelliğini fark ederler. Yalnız başınayken bir çiçeği fark edemez insan. Fakat sevdiği ile beraberken o çiçeğin güzelliğini görmeye başlar. Artık doğa, daha farklı gözükür insanın gözüne. Özellikle hikayede geçen şu cümle, konu bağlamında oldukça önemlidir:

"Güzellik, Tanrının en büyük armağanıdır insana" (Taner, 2019: 82-83).

Bahsettiğimiz üzere, Kişi sevdiği ile beraberken doğal güzelliklerin farkına varır. Bu sayede artık doğa, daha farklı bir metodla tasvir edilir. Bu hikayenin ana teması aşk üzerine kurulu olduğuna göre, doğanın tasviri de güzellik üzerine olacaktır.

Kitabın bu hikayesinde şu çok önemli ayrıntı göze çarpar. Türk mimarisinin özelliği, doğanın özellikleriyle uyumludur Haldun Taner'e göre:

"Türk mimarisinin doğa ile şu şaşılacak uyumuna bakın" (Taner, 2019: 84).

Bu cümleyi kurabilmek için hem Türk mimarisini ve hem de doğayı çok iyi bilmek lazımdır. Doğayı ve Türk mimarisini çok iyi bilen, onları kendi birikimiyle tasvir eden Haldun Taner, ikisi arasında ciddi bağlar kurmaktadır.

Son olarak Haldun Taner'in, sevdiği kız olan Zehra'ya iltifat ederken kullandığı cümlelerle çalışmamızı bitiriyoruz.

"Sen doğanın katıksız bir ürünüsun. Sen de o yaprak kadar canlı, diri, hayat dolu ve pırıl pırılslın" (Taner, 2019: 90).

Çalışmamızın başında belirttiğimiz üzere insan ile doğa arasında bağ vardır. Doğayı bilmek, insanı bilmektir. İnsan sevdiğini, doğanın eşsiz güzelliğine benzettiye, gerçekten sevmiştir. Bu hikayede belki de çok dikkat çekici bir doğa tasviri yok diyebiliriz. Fakat doğanın tüm özellikleri ve güzelliklerini bu hikayede görebiliriz.

Sonuç

Öyküleri ve oyunları ile çağdaş Türk edebiyatının öncü yazarlarından olan Haldun Taner, düşün ve kültür insanı olarak da aydınlanma düşüncesinin oluşumunda etkili olmuştur. Öykülerinde bireyin toplum içindeki yaşantısından yola çıkaracak eylem ve düşünüş biçimlerinin aksayan yönlerini ironik bir üslupla ele alır (Aydın, 2010: 7).

Haldun Taner, Türk Edebiyatının en başarılı yazarlarından biridir. 20. Yüzyılın şüphesiz en önemli edebiyatçılarından biridir. Daha çok hikaye ve tiyatro alanında çalışmalar yapmış, eserler vermiştir. Eserlerinin hala aynı şevkle okunuyor olması, kendisinin ne kadar büyük bir edebiyatçı olduğunun kanıtıdır.

Yalıda Sabah, Haldun Taner'in son ve en önemli hikaye kitabıdır. Kısa kısa yedi hikayeden oluşmaktadır. Bunlar kitaptaki sıraya göre Yalıda Sabah, Küçük Harfli Mutluluklar, Karşılıklı, Şeytan Tüyü, Sonsuza Kalmak, Neden Sonra, Yaprak Ne Canlı Yeşil'dir. Kitabın ismi aslında içerisinde geçen bir hikayedir. Türk Dil Bilgisi ve yapısını bu kitapta ustaca kullanmıştır.

Çalışmamızın başında, konuya dair kapsamlı bir özet sunulmuştur. Hemen ardından çalışmamızın öznesi olan Haldun Taner'in kısaca hayatı, edebi kişiliği, aldığı ödüller ve eserleri tanıtılmıştır. Ardından konu bağlamında, doğa ve tasvir kavramları açıklanmıştır. Her bir kavram ayrı ayrı değerlendirilip, sonrasında arasında bağ kurulmuştur. Konu başlığı açıklandıktan sonra, çalışma kitabımız olan Yalıda Sabah hakkında önemli ayrıntılara değinilmiştir. Ardından kitapta bulunan yedi hikaye ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Her bir hikaye çok kısa özetlemiş ve hikaye içerisinde geçen doğa tasvirleri, tarafımızca teker teker incelenmiştir. Bunu yaparken de, kitaptan alıntılara yer verilmiş, çalışmanın amacı doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma tamamlandığında genel kapsamlı bir sonuç metni ve ardından kaynakça eklenmiştir.

Haldun Taner, doğayı çok iyi bilmektedir. Doğa ile iç içe büyümüş ve doğaya her zaman saygı duymuştur. Hikayeci özelliğinden ötürü, öykülerinde doğanın inceliklerinden oldukça faydalanmıştır. Haldun Taner'in doğaya bakışı, yalnızca basit bir gözlemden ibaret değildir. Aksine doğanın yorumlanması ve betimlenmesi yani tasvir edilmesi noktasında gayret etmiştir. Eserlerinden hareketle bunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kaynakça:

- AYDIN, Neslihan. (2010). "Haldun Taner'in Öykülerinin İzleksel Tahlili", Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- ERTOP, Konur. (2005). "Haldun Taner'in Öykülerinde Bilim Sanat Dünyamız". Çağdaş Türk Dili.
- Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu (2007). "doğa ve tasvir" maddeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HARMANCI, Abdullah (2012). "Haldun Taner'in Öykülerinde Sanatçıların Dünyası". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- MİYASOĞLU, Mustafa (1988). Haldun Taner. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- TANER, Haldun (2019). "Yalıda Sabah". İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TÜRK, Osman. (2017). Türkçe Öğretmenlerinin Konuşma İlgileri Ve Sınıf İçinde Kullandıkları Konuşma Dili Üzerine Bir Araştırma. Turkish studies, 12(6), 783-798.
- TÜRK, Osman. (2020). Kültürel Miras Olarak Hayvanların Atasözlerimize Kattıkları Anlam Üzerine Bir Değerlendirme. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 11 (44), (320-334).
- TÜRK, Osman. (2020). Sabri Esat Siyavuşgil'in Şiirlerinde Geçen Kelime Grupları Resimler ve Biblolar Şiirinin Tahlili. Düşbed, 12 (24), 161-172.
- YALÇIN, Sıddıka Dilek (1995). Haldun Taner'in Hikâyeleri ve Hikâyeciliği. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- YEŞİL, Kamil (2011). "Haldun Taner: Modernlik ile Gelenek Arasında Bir Hikayeci". Türk Edebiyatı. İstanbul.
- YÜKSEL, Ayşegül. (1986). "Haldun Taner Tiyatrosu". İstanbul: Bilgi Yayınevi.